

*Др Мило Бошковић, редовни професор
Правног факултета у Новом Саду*

ПРАЊЕ НОВЦА КАО КРИМИНОЛОШКИ И КРИВИЧНО ПРАВНИ ПРОБЛЕМ

Сажетак: *Прање новца у основи представља легализацију кривичног делатношћу. Обавља се путем разних облика финансијске трансакције ради прикривања стварног порекла новца и других облика кривичног делатношћу на територији. Реч је о посебном облику организованог криминалитета, који учиниоцима доноси противзаконити имовинску добит, јер се на тај начин кривичног делатношћу користи кроз легалне токове у оквиру производње, трговине, илаичног промета и слично.*

Међународни проблем појаве о којој је реч и интерес међународне заједнице и регионалних институција произилази из бројних последица које појава има у виду негативних економских и политичких ефеката.

Делатност криминалних организација из домена организованог криминалитета све више поприма интернационалне размере, због чега и међународна заједница у својим правним акцима указује на очигледну повезаност организованог криминалитета и прања новца, с једне, и на потребу нужне сарадње на интернационалном плану у сарадњама и откривања прања новца, с друге стране. У том смислу међународне организације и предложене мере правне природе су довољан основ ваљане националне законодавне интервенције. Оно што чини проблем јесте примена права и враћање на суштинину самих узрока организованог криминалитета – сирега, толеранција и пасивности надлежних државних органа на сузбијања и сарадњама појаве.

Кључне речи: *прање новца, финансијска трансакција, нелегална добит.*

1. ПРАЊЕ НОВЦА КАО ОБЛИК ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

С обзиром на то да у науци и стручним радовима, као и у позитивном законодавству не егзистира општеприхваћена дефиниција организованог криминолитета, логично је да постоје значајне разлике у погледу битних схватања карактеристика и појединих облика ове појаве. Имајући у виду да се организовани криминолитет испољава у посебним формама, и у различитом обиму и интензитету, међународна тела и националне институције, као и аутори на одређени начин су се определили за разноврсне типологије појавних облика организованог криминолитета. Она је резултирала у одређеним конвенцијама и позитивним законодавствима имплементирани у појединим облицима организованог криминолног деловања.

Међутим, у већини радова прање новца је евидентно појава које се експлицитно наводи или имплиците подразумева под појмом посебног вида, начина или радње којима се користе криминолне организације у активности остваривања профитног циља.

У вези с тим, од значаја је поменути само неколико значајних докумената и теоријских ставова.

Секретаријат Уједињених нација, у припреми документације за Пети Конгрес УН, по питањима превенције криминола и третмана преступника у Женеви 1975. године, идентификовао је више категорија транснационалног криминолитета, и то: *прање новца*; нелегална трговина наркотицима; корупција и мито јавних званичника; инфилтрација у легалне послове; изазивање лажног банкрота; преваре у вези са осигурањем; компјутерски криминол; крађа интелектуалне својине; нелегална трговина оружјем; терористичке активности; отмица авиона; морска пиратерија/крађа; отмице на земљи; трговина белим робљем; трговина људским органима; крађа уметничких дела и културних добара; еколошки криминол; други прекршаји начињени од група организованог криминола.

На Међународном семинару ОУН 1991. године у делатности организованог криминола уведене су две врсте послова: „Прво, то су забрањене врсте делатности (као што су имовински деликти, *прање новца*, незаконит промет дрога, кршење правила девизног пословања, застрашивање, проституција, коцка, трговина оружјем и антиквитетима и друго, учешће у области економије (директно или коришћењем таквих средстава као што је уцена)“.

Конвенција УН против транснационалног организованог криминолитета, донета 2000 године прописује садржаје транснационалних кривичних дела, где поред учешћа у групама за организовани криминол, корупције и ометања правде убраја и *прање добијти стечене кроз криминол*.

Већина кривичних закона има управо овај приступ у дефинисању појаве. Тако се према Закона о организацији и надлежности државних

органа у сузбијању организованог криминалитета овај облик се доводи у везу са вршењем одређених врста и облика кривичних дела: против уставног уређења или безбедности; против човечности и међународног права; фалсификовање и *прање новца*, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, недозвољена трговина, недозвољена трговина оружјем, муницијом или експлозивним материјама, трговина људима, разбојништво, разбојничка крађа, давање и примање мита, изнуда и отмица; друга кривична дела за која је као најмања запређена казна затвора у трајању од најмање пет година, када је у њима присутан елемент организованог криминала у смислу удруживања ради вршења кривичних дела, договор за извршење кривичног дела или злочиначко удруживање.

Имајући у виду сва наведена схватања и међународна документа, прање новца се без сумње третира или посебним појавним обликом или начином остваривања неке од криминалних активности организованог криминалитета, како у националним тако и у међународним оквирима. Међународни проблем појаве прања новца и интерес међународне заједнице и регионалних институција произилази из бројних последица које појава има у виду негативних економских и политичких ефеката, као што су угроженост јавног и приватног легалног сектора пословања; поремећаји у девизним курсевима и каматним стопама; ускраћивање државних прихода; угрожавање програма економске политике и слабљење државне контроле; угрожавање монетарне стабилности и друге појаве које онемогућавају или успоравају стабилну и ефикасну економску политику.

Испољени политички, економски и правни интерес у вези са појавом прања новца није, дакле, само са становишта проблема појединих држава, захваћених актуелним проблемом присутности појаве, већ и са аспекта интереса међународне заједнице како би се омогућило деловање јединственог тржишта и слободног кретања капитала.

2. ДЕФИНИСАЊЕ ПРАЊА НОВЦА

Појмови „прљав новац“ и „прање новца“ ни у ком случају не могу се сматрати теоријским. Може се рећи да је више у питању метафорични израз у виду новинарског жаргона него што је реч о научном појму. Међутим, ови изрази су се временом усталили у стручној, па и у научној литератури, и стекли научну и законодавноправну верификацију неупитног садржаја. Термин је симболичког значаја и настао у време прохибиције алкохола у САД двадесетих година прошлог века. У то време криминалне организације типа мафије капитал стечен илегалном продајом алкохолних пића легализују као законито стечену добит од прихода пери-

оница рубља и аутомобила. Суштински и стручни садржај појма потиче од енглеских речи „money laundering“ што у основи значи легализација незаконито стечених прихода.

Присутне су многе дефиниције ове појаве, у суштини садржајно сличне, у већини случајева чак и идентичне. Због тога и нема великих проблема по питању схватања и одређивања садржаја појма прања новца.

Појава свакако није нова, али је њена актуелност постала значајнија с несумњивом тенденцијом криминалних организација да финансијска средства настала криминалним радњама, у спрези с носиоцима политичког утицаја постану велики изазов и ризик по правни систем и безбедност сваког друштва у коме таква појава егзистира. Развијајући својеврсни парасистем у великом броју земаља посебно оних у транзицији, али и не само у њима, такве организације с прљаво стеченим капиталом намећу се друштву као реалност, чиме се отупљује оштрица сваке друштвене формалне и неформалне реакције. Формалне јер су често институције система у симбиози делатности с криминалним организацијама, а неформалне јер се критичка маса пасивизира и свест пацификује разним методама, првенствено медијске, манипулације и стање представља као друштвена нужност, не ретко и као нормални израз демократизације у привредној сфери.

Прање новца, према томе, у основи представља легализацију капитала стеченог криминалном делатношћу. Чине га финансијске трансакције ради прикривања стварног порекла новца и других облика капитала на тржишту. Састоји се у фалсификовању финансијске документације и манипулацији у систему међубанкарских трансакција. Последњих година се значајно изражава у утајама пореза, илегалној трговини дрогама и оружјем, у организованој коцки, проституцији и рекету, као и у процесима приватизације капитала у бившим социјалистичким земљама Источне Европе, те у организованим криминалним каналима на Западу. Новац намењен за „прање“ може потицати из различитих недозвољених активности, као што су: недозвољена производња, недозвољена трговина, кријумчарење, пореска утаја, шпијунажа, злоупотреба службеног положаја итд.

Овај облик криминалне делатности је кроз историју увек одражавао конкретне друштвене и економске прилике а до његове интернационализације довели су развој техничких достигнућа – посебно информационих технологија, као и процеси глобализације и интернационализације финансијско-тржишног система.

Иако појава није нова, у свету значајно актуелизована средином 1991. године када се открило да је Међународна кредитна и комерцијална банка, са преко четири стотине филијала и подружница у око седамдесет земаља света служила за легализацију новца клијентеле која је капитал стицала из разних криминалних радњи.

Неколико карактеристика чини прање новца нарочито важним и утицајним. Пре свега, ефекти прања новца имају утицај и на сам организован криминал, подстичући развој криминалних организација и професионализма.

Остваривање профита је основни циљ организоване криминалне делатности. Врло често се разним таквим активностима остварују енормне суме новца, које самим тим представљају незаконито стечену имовинску корист. Извршиоци кривичних дела настоје да легализују приходе који су стечени криминалним активностима или желе да га прикажу као да потиче из неких легалних правних послова. Наиме, савремене тенденције у борби против свих облика криминалитета, посебно организованог и транснационалног криминалитета, усмеравају активност против криминалитета на кривично правне мере казнене политике, заплене средстава стечених криминалном делатношћу и онемогућавање укључивање таквих средстава у легалне финансијске токове. Да би се тако стечени новац могао несметано користити, он мора бити „опран“, односно легализован.

У том смислу учесници у прању новца прибегавају разним финансијским трансакцијама с циљем прикривања његовог стварног порекла, да би га учинили легалним средством промета на тржишту новца, што им обезбеђује нормално коришћење у пословним односима у којима пласирају свој капитал.

Прање новца је пратећа појава организованог криминалитета, али и других облика криминалног деловања које учиниоцима доноси противзакониту имовинску добит, јер тиме капитал стечен криминалном делатношћу користи кроз легалне токове у оквиру производње, трговине, платног промета и слично.¹ Као пратећа појава криминалне делатности, присутно је у земљама широм света, врши се на разне начине и испољава кроз различите форме. У савременим условима оно добија комерцијалне видове, испољавајући се као недозвољени „бизнис“ који појединим националним привредама проузрокује велике штетне последице.

У страниј литератури постоје шире и уже дефиниције појма *прање новца*. Према широј верзији - приступу, прање новца је процес у коме се приходи, за које постоји основана сумња да су стечени криминалном акти-

¹ Процењује се да се око сто педесет милијарди долара опере сваке године. Такође постоји и уверење да су легалне банке, узимајући 10% за своје услуге биле веома привучене за прање новца за организоване криминалне групе. Крајем прошлог века је већ процењивано да ће организовани криминал увођењем еура у оптицај, јануара 2000. године искористити као пружену додатну могућност прања новца а NCIS (национална обавештајна служба о криминалу) је рекла да је „прилика створена за организовани криминал да искористи предности притиска на банковни систем, услед великих новчаних трансакција замене, и да заобиђу постојећи систем одбране против прања новца“. Види: Тејлор, Експрес, 22 април 2000, стр. 27.

вношћу, преносе, пребацују, трансформишу, размењују, или мењају легалним средствима, ради скривања или прикривања праве природе, извора, намене, кретања или власништва тих прихода. Циљ процеса прања новца јесте да се учини да средства добијена од недозвољених активности или повезана са њима буду приказана као легална.²

Према ужим схватањима, прање новца подразумева сваку радњу или покушај радње којом се сакрива или прикрива нелегално порекло средстава, тако да изгледа да она потичу из легалних извора,³ или се третира као процес током којег се прикрива порекло средстава стечених криминалном делатношћу. Тај процес омогућава криминалцима да користе нелегално стечена средства без опасности да ће њихов извор бити откривен.⁴

FATF (Financial Action Task Force) међународна институција формирана 1989 године - једна од водећих организација за превенцију и борбу против прања новца усвојила је радну дефиницију прања новца под којим се подразумевају следећи садржаји:

а) конверзија или пренос имовине, знајући да је она проистекла из криминалне делатности (кривичног дела) с намером прикривања или маскирања њеног незаконитог порекла или помагања било којој особи која је укључена у такву криминалну делатност да избегне законске последице своје делатности;

б) прикривање или маскирање праве природе извора, локације, располагања, кретања, правне природе имовине, знајући да је она производ кривичних дела; и

с) стицање, поседовање, коришћење или располагање имовином, знајући у тренутку њеног пријема да потиче из кривичног дела⁵

Домаћи аутори на сличан начин дефинишу овај облик организованог криминалитета. Неке од њих су садржајно оптималне и теоријски коректне, док је већина дескриптивне природе. У прву групу схватања спадају она која прање новца дефинишу као „противправни поступак легализације капитала стеченог криминалном делатношћу“ или „скуп радњи (најчешће банкарских и финансијских) којима се прикрива порекло илегално стеченог новца, те се такав новац приказује као легалан, а финансијске трансакције имају за циљ стварање привада да се до новца дошло законски дозвољеним путем“.⁶

² James, R. Richards: op. cit., стр. 44.

³ Дефиницију је усвојила Генерална скупштина Интерпола 1995. године.

⁴ FATF Brochure, Paris, 2000, стр.1.

⁵ Internet:www.oecd.org/FATF/

⁶ Вуковић, М.: Сива економија – тамна бројка криминалитета, Безбедност, број 1, 1993, Београд, стр. 215.

Дефиниције дескриптивног типа су много шире и више описне у садржајима.

Обично се код домаћих аутора под садржајем појма *прање новца* подразумева делатност субјеката, најчешће оних из области сиве економије и организованог криминалитета, којима се стварају услови за легализацију противправно стечене добити, чиме се прикрива њено криминално порекло и ствара представа о законитој делатности. Операцијом која се зове прање новца не прикрива се само незаконито остварен приход, већ и криминална делатност појединих субјеката који се у свакодневном животу приказују као поштени, угледни и економски моћни грађани.⁷

Да би се то постигло потребно је у финансијском, банкарском или другом пословању кроз једну, а најчешће неколико наоко неповезаних трансакција постићи легалитет новца.

Законска решења, у основи, одражавају ставове правне доктрине.

Анализа наведених дефиниција указује на то да се као битне карактеристике ове врсте криминалитета могу издвојити следеће: располагање „прљавим“ новцем условљено је претходном криминалном делатношћу; то је процес којим се прикрива постојање, природа и порекло нелегално стечених средстава; процес обухвата укључивање нелегално стечених средстава трансформацијом, пребацивањем, размењивањем, прикривањем порекла и намене, мешањем са легалним средствима или на други начин у легалне финансијске токове; прањем новца осим порекла нелегално стечених средстава, прикрива се и криминална делатност појединца и криминалних организација, а крајњи циљ прања новца је несметано коришћење прихода од криминалне делатности и избегавање казне за почињена кривична дела.

3. ФАЗЕ У ПРОЦЕСУ И ОБЛИЦИ ПРАЊА НОВЦА

Постоје бројни примери покушаја да се, из разноврсних поступака полагања и легализације нелегално стечених средстава, установе кључне фазе реализације трансакција ради прања новца.⁸ Све те етапе трансакција

⁷ Бошковић, Мићо: *Организовани криминалитети*, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 280.

⁸ Један од најпознатијих успешних случајева спречавања прања новца јесте акција покренута против Bank of Credit and Commerce International (BCCI), која је највише пословала у Великој Британији и САД-у и за коју су америчке власти установиле да је опрала око 32 милиона долара. Ухапшен је знатан број службеника, међу којима и деветорица директора банке. Банка је због противзаконитог деловања осуђена да плати казну од 15,3 милиона долара, те је ускоро потпуно престала пословати оставивши 530 хиљада штедиша широм света без њихових 12,4 милијарде долара.

имају за циљ да се сложеним поступцима што више изгуби траг докумената, прикрије порекло, обезбеди законитост власништва, а новац од криминалних радњи врати у легални промет. Да би све то обезбедили организатори се користе фалсификовањем документације, лажним приказивањем финансијског стања, лажним завршним рачунима, фиктивним приказивањем залиха робе и другим незаконитим делатностима.

Два приступа у идентификацији технике и метода, међусобно доста комплементарна преовлађују у овој области.

Према првом, постоје, у основи, *четири њосиујна корака* у процесу прања новца:

а) *сїварање услова* који обухвата поступке претходног обезбеђења и могућих претпоставки, за пласман и размену нелегално стеченог новца у неки облик који је лако преносив и који не изазива сумњу за његово пуштање у токове финансијског система;

б) *їласирање новца*, односно физичко полагање готовине, депоновањем криминалом стеченог профита с легално стеченим средствима у домаћу или страну финансијску институцију;

с) *їресвлачење средсїава*, или заметање трагова, односно камуфлирање положених средстава у легалне, скривањем извора порекла криминално стеченог новца, неподобног за идентификацију кроз надзор и контролу; и

д) *инїїїтрација*, операција трансфера - фаза у којој се положена средства поново уводе у легалне економске токове, односно инвестирање новчаног капитала у неки облик привредне активности, куповина некретнина, деоница, улагање у туризам, куповина предузећа у процесима приватизације.

Несумњиво прва фаза је и најзначајнија и најризичнија, јер представља основ за прикривање и легализацију у свим другим етапама поступка. Она је по избору могућности и праксе врло разноврсна: отварање више банковних рачуна у земљама са недовољном финансијском контролом и гарантовање тајности улога, којим се средства постепено преносе с једног на други банковни рачун, како би се изгубио траг изворима; стварање фиктивних предузећа која наплаћују непостојеће услуге, ради реализације незаконитих трансакција, најчешће преко off-shore компанија; осигуравање имовине или радника на одређене суме новца, од ризика који када се планирано догађају, средства осигурања се исплаћују у мањим износима него што су премије, али су ти плански губици укалкулисани, како би се новац опрао; замена новчаних средстава у кладионицама за жетоне, чекове, обезбеђивање средстава за депоновање, кредити и велики новчани износи у готовини; куповина добитака националне лутрије, с обзиром на то да добитници, тј. добитни листићи немају лични идентитет.

Фаза пласирања значи поступак уплаћивања готовине од криминалних послова на банковне рачуне под плаштом неке легалне делатности, при чему се то обавља углавном у готовини чиме се 'прљав' новац меша са приходима од легалног пословања, а тиме смањује могућност откривања.

Овај поступак се обавља и оснивањем лажних предузећа, која фактички не послују, већ су основана само за потребе уплате тзв врућег новца на рачуне у банкама Најактуелнијом начином се намеће метод интеграције јесте куповина некретнина. Не ретко се за ове потребе купују предузећа у озбиљним финансијским проблемима, чији рачуни служе за коришћење новчаних претходно депонованих код разних финансијских институција. Обично се у њима инвестира огромна сума новца. Таква предузећа наставаљају да нормално послују користећи тако стечен капитал, док полагаачи новца од тако пласираних добијају камате и дивиденде, као легално остварен приход.

Други аутори наведено упрошћавају у две фазе поступка, али су оне у суштини обухваћене претходном класификацијом.

Прва фаза (immersion ili placement stage) углавном почиње иницијалним депозитом који мора да буде положен у банци земље у којој су „перачи новца“ или њихови сарадници сигурни да неће бити откривени и да се новац не може брзо блокирати. Полагање депозита је најважнији појединачни корак, јер је тада новац најпрљавији и најнепосредније повезан са криминалним делом и, самим тим, најподложнији заплени или конфискацији.

Следећа фаза (layering stage) је сложена и веома замршена, али је и чисто механичка фаза. У другој етапи новац се трансформише кроз либералне банкарске системе који, по правилу, нису под непосредном контролом државних органа. После фалсификовања и банкарске обраде у којој је „добро опран“ новац се у трећој етапи (спин дру, или често описаној као стадијум репатријације или интеграције) враћа у легалне токове тако да може бити положен или на активни, радни рачун, или на штедни рачун, тј. у инвестициони фонд у некој тржишно развијеној земљи.⁹

4. МЕТОДИ И СИСТЕМ ПРАЊА НОВЦА

Прање новца је тзв. супсидијарни деликт који настаје у посткриминалној активности. У овој области криминална делатност је само део континуитета неког од облика стицања криминалног профита, док је прање

⁹ М. Јовановић: *Прање новца* (Економија криминалитета) – Институт за економске науке, Београд.

новца само метод његовог превођења у легалне токове финансијског капитала. Веза криминалних организација је овде најтешња с одређеним институцијама банкарског и финансијског система. Тиме се баве посебне групе професионалне структуре у криминалним организацијама, а усмереност средстава је на све установе и институције које се баве финансијским услугама, као што су банке, осигуравајућа друштва, мењачнице штедионице, извозна и увозна трговинска предузећа

Прање новца и тиме нелегално стечена добит мења се из једног облика у други, у фазама које се врло брзо смењују. При том је евидентно да се у пракси користе разноврсни системи и модели институционалних и ван-институционалних облика прања новца.

У поступку прања новца, његови актери стално усавршавају начине, тако да су присутни и нови облици прања новца, чему доприноси технички и технолошки напредак и развој економских и финансијских односа на међународном плану.

Савона даје и типологију појединих облика „прања новца“ од стране мафије:

- „ручно прање“ – криминална организација употребљава мање своје новца за куповину добара или плаћање услуга за организацију. То је најпростији облик;

- „породична машина за прање“ – организација (фамилија) „пере новца“ у складу са својим циљевима и договором са банкама и финансијским установама. „Програм прања“ може се састојати из кратког циклуса – као што је отварање банкарског рачуна на име одређене особе и депоновање новца на такав рачун (данас се ређе користи због новог система контроле). Дужи циклус обухвата: „претпрање, прање, испирање и сушење“ (ови изрази представљају различите етапе које се завршавају инвестирањем новца у легитимне активности;

- „заједничке веш машине“ (кондоминијум) – више породица, чланова истог криминалног синдиката (као што је мафија) организују посао „прања новца“ уз саучесништво неког из одређене банкарске или финансијске установе и

- „праоница“ (i. laundrette) – криминална организација нуди појединим криминалцима или њиховим организацијама сервис „прања новца“, при чему је могуће изабрати краћи циклус (само прање) или дужи (укључује све активности од прања до инвестирања)¹⁰.

Сложеност, динамичност и ризичност поступака условио је и специјализацију извршилаца, па се за прикривање таквих радњи ангажују

¹⁰Игњатовић, Ђ.: *Организовани криминалитет, дрући део*, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 207 и 208.

посебни финансијски стручњаци који за тај посао наплаћују и до 25 одсто вредности укупне суме предвиђене за легализацију. Тако се у појединим земљама ствара нова категорија професионалних криминалаца - перача новца. Појављују се, као делинквенти у белим рукавицама, и дају финансијске савете како појединачно тако и као организације или предузећа.¹¹ Они продају специјалне финансијске услуге, обезбеђују потребне контакте, користећи стручно искуство и знање везано за новчана кретања уз помоћ најновије електронске технологије, нарочито у међународним финансијским центрима. Финансијским саветима обавља се прилагођавање пословно финансијске документације, како би се нелегално стечен новац приходовао као законит. На тај начин „прљав“ новац који потиче из незаконитих послова пролази кроз одређене фазе „прања“ а тиме и употребљив за легалне финансијске трансакције на тржишту.

Користећи њихове услуге криминалне организације врше фалсификовање документације (лажним приказивањем финансијског стања, фризираним завршним рачунима, фиктивним приказивањем залиха робе и другим незаконитим делатностима). Обично се у том циљу користи већ раније успостављена веза између криминалне организације и појединих државних и других органа, чији се представници укључују у организовању недозвољене активности с циљем легализације „прљавог“ новца, користећи свој положај, функцију, углед и утицај.

Један од начина скривања порекла новца је и прикривање места где је новац уложен, као и његове намене. То се чини преко разних видова замене незаконито стечене имовине или преноса исте на друго лице. Посебан проблем у вези са прањем новца представља поступање са готовином. Новац од криминалних делатности у већим количинама, ризичан је за преношење од једног до другог места, а нарочито је отежано његово кријумчарење, поготову у количинама које су криминалцима потребне, или брзином која је неопходна за савремене облике криминалних делатности, па и за потребе његовог „прања“.

Да би се превазишао овај проблем користе се платни налози, новчане уплатнице и хартије од вредности, а најчешће чекови на доносиоца. Ови вредносни папири кријумчаре се авионима и другим превозним средствима на релацијама где не постоје или су слабије контроле трансакција новца.

Када незаконито стечена средства уђу у финансијски систем, криминална организација (или учинилац) одваја тако незаконита средства од

¹¹ У Великој Британији они обично раде као адвокати. У Италији су то најчешће чланови преступничке организације или неке сличне организације, као њен огранак, које пружају специфичне услуге прања новца.

његових илегалних извора системом полагања, а оно се реализује низом финансијских манипулација које личе на дозвољене законите финансијске трансакције.¹²

У анализи ове појаве процењује се да су скоро две трећине структура организованог криминала умешане у прање новца од добити својих криминалних активности: користећи финансијске линије у иностранству, механизме мењања иностране валуте, улагање у законита предузећа, некретнине или покретну имовина.¹³

Мафија, као најорганизованији вид криминалних скупина професионалног типа, организује илегалну производњу коју путем прање новца финансијском трансакцијама инвестира у дозвољену привредну делатност, остварујући на тај начин и одређену контролу у тој области. Она све више користи криминалне изворе да стекне материјална добра и финансијска средства на новим тржиштима, користећи комерцијалне могућности и предности неких правних и економских система.

Начини прања новца према систематизацији финансијских трансакција одвијају се и кроз форме легалног банкарског пословања, тзв. *of-šog* банкарства, алтернативним системима дознака и разним моделима у економској области, електронског и Интернет трансфера.

Банкарско пословање је могуће злоупотребити у сврху прања новца на разне начине. За прање новца најчешће се користе либерални банкарски системи, који нису под непосредном контролом државних органа. Такво пословање подложно је разноврсним злоупотребама у сврхе прања новца, а најчешће: коришћењем кореспондентних рачуна; електронског трансфера новца; спроведених и овлашћених рачуна и злоупотребом приватних банкарских услуга.

Могућности за злоупотребе електронског и Интернет трансфера у сврхе прања новца су најчешће у виду:

- злоупотребе картица за одлагање новца;
- Интернет банкарство и прање новца;
- злоупотребе електронске готовине;
- коцкање преко Интернета.¹⁴

¹² Милиновић, М.: Предговор Спрјечавању прања новца, Загреб, МУП Републике Хрватске, 1998. Бошковић, Мићо.: *Актуелни проблеми сузбијања прања новца*, Безбедност, број 5/2001, стр.569.

¹³ Toon van der Heijden, : Proučavanje in primerjalni vidiki policijske dejavnosti v svetu, Visoko policijsko-varnostna škola, Ljubljana, 1998, стр. 234 - 254.

¹⁴ Financial Action Task Force, Report on Money Laundering Typologies for 1999 - 2000, Paris, стр. 7.

5. ДЕСТИЛАЦИЈЕ И ИНСТИТУЦИЈЕ ПРАЊА НОВЦА

Пут „прљавог новца“ је веома сложен, али с ризичношћу послова увећава се и његова вредност. Најпогодније *легалне ѱерионице* су банке и финансијске институције, које не проверавају порекло новца. Обично се „прљав новац“ претвара из стечене валуте у неку другу валуту, преко мењачница, а затим се улаже у банке земаља са најстабилнијом ситуацијом (најчешће у француске и швајцарске банке). Француска се користи као земља са најстабилнијим политичким и финансијским системом, а швајцарске банке као финансијско тржиште великих трансфера с извесним гарантовањем банкарске и берзанске тајности података и власника фондова.

Друга могућност је *сиварање сојсѿвених банака*.¹⁵ Тако опран новац даље се користи за инвестирање и финансијске трансакције у земљама тзв. фискалног раја. Прљав новац се у принципу пере у земљама које не траже да се пријављује ни основна сума депозита у готовини (нпр., Панама) и затим пребацује у западне банке, које не условљавају порекло новца.

Најчешћи облик легализације или скривања нелегално стечених средстава јесте коришћење тзв. *оф-шор банкарсѿва*. То обухвата фискалне погодности земаља у којима се банкарске, корпорацијске и друге финансијске трансакције обављају под строгим режимом поштовања дискреционих права банака, а са минималним надзором власти. Оф-шор финансијски центри пружају погодности појединим физичким и правним лицима који користе њихове услуге, што је и најчешћи разлог за њихово оснивање.¹⁶

Мирослава Миленовић, овлашћени стручњак у америчкој Асоцијацији овлашћених испитивача проневера и Асоцијацији за спречавање прања новца и директор сектора Business Advisory Services у компанији PricewaterhouseCoopers сматра да су у фази прикривања, односно „затања трагова“ најпогодније управо институције „офшор“ рачуна инвестиционих или пензионих фондова. Она наводи да се „неке острвске земље зову ’порески рајеви’, где се не испитује порекло новца, а криминалним се означавају само оне криминалне радње које се обаве на њиховој територији – дакле, мора се пословати по закону, али није битно одакле новац долази“

¹⁵ Такав је пример руских и америчких наркодилера када су формирали „Хуинбанк“ са седиштем у Москви и Рочестеру – држава Нјујорк.

¹⁶ Таквима се у литератури најчешће помињу off-shore дестинације на Сејшалима: Бахами, Белизе, Кајманска острва, Британска девичанска острва, Аруба, Доминикана (и друге у Америци), Кипар, Гибралтар, Дзерси, Мађарска, Ирска, Луксембург, Малта, Швајцарска, Лихенстајн (и друге у Европи), Мадеира (и друге у Африци), Хонг Конг, Малезија, Макау, Сингапур, Тајланд (и друге у Азији), Маршалска острва, Вануату и друге у Пацифику.

FATF, о којој је било речи, периодично саставља листе земаља које не сарађују у борби спречавања појаве, а на листи се тренутно налази седам земаља: Кукова острва, Гватемала, Индонезија, Бурма, Науру, Нигерија и Филипини.¹⁷

Најпопуларнији посредници, који се користе у случајевима прања новца јесу мењачнице и банке, али и други институти комерцијалне структуре, погодни за скривање порекла новца. Злоупотреба комерцијалних структура укључује и коришћење „фасадних“ компанија, без икаквих законских комерцијалних активности.¹⁸

Потраживања која потичу од недозвољених радњи у оквиру једне националне привреде, мрежом „подземног“ и тзв. офшор банкарства стављају се на располагање некој групи у земљи који је изван контроле унутар државе и на државним границама. Ове активности обављају се уз поверење, анонимно и без писаних трагова, често уз коришћење породичних, племенских и етничких веза. Новац се у тим случајевима подиже уз показивање уговореног знака или уз изговарање договорене речи.¹⁹

Алтернативни системи дознака означавају се као „паралелни“ или „подземни“ банкарски системи, преко којих се вредност креће са једног места на друго без физичког кретања новца, чиме се обезбеђују бржи, безбеднији и јефтинији канали за пренос средстава од традиционалних банака.

Ови системи се често употребљавају за прање новца, а међу најпознатијим су:

- hawala/hundi или југоазијски систем;
- црно девизно тржиште пезоса или јужноамерички систем и
- кинески или источноазијски систем.

С обзиром на то да позитивно законодавство онемогућава финансијским институцијама да лако перу нелегално стечену добит, перачи новца су све више орјентисани ка финансијским институцијама које нису банке и које још увек нису у потпуности или на прави начин регулисане прописима неких држава чланица Европске уније. Пошто оне немају обавезе као финансијски сектор, а дозвољено им је да обављају банкарске активности, они се нарочито користе у фази пласмана за увођење готовине и на финансијско тржиште.²⁰

¹⁷ Internet:www.oecd.org/FATF/

¹⁸ Марота, Е.: *Одговори на транснационални организован криминал – улога Еуроцола.*

¹⁹ Процењује се да се свакодневно око милијарду „опраних“ долара пласира у финансијске токове на међународним финансијским тржиштима. Кулић, М.: *Прање новца, привредни криминал и корупција*, Београд, 2001, Институт за криминолошка и социјолошка истраживања, стр. 183.

²⁰ Државе у свету које представљају „рај“ за „прање новца“ су Бахами, Хонг Конг, Панама, које истовремено имају и погодан банкарски систем за такве делатности и важни

6. УЗРОЦИ ПОЈАВЕ

Основни чиниоци узрока појаве прања новца нису изван оних који су дефинисани код појаве организованог криминалитета. Међутим, за разлику од осталих облика постоје и неке посебности услова који омогућавају криминалним организацијама овакву врсту активности. Они су делом међународног и националног значаја.

За успех спречавања прања новца најбитнија је одговарајућа међународна сарадња уз коришћење савремених и ефикасних метода, како у превенцији тако и у репресивним санкцијама, а она или је потпуно одсутна у пракси или је недовољна у правној регулацији. У области организованог криминалитета максимално се користе услови недовољне регулисаности или потпуног одсуства политичке воље да се остваре одговарајуће везе државних, политичких, привредних и финансијских органа и институција. Користећи такве везе и укључујући субјекте тих институција у сопствену структуру криминалне организације се, ради осигурања, вешто користе методама корупције, уцене, притисака и изнуда, те „медијске афирмације“ од ма ког облика друштвене реакције. Међународно прање новца заснива се на разликама финансијских и банкарских одредби у законодавствима појединих земаља. Међутим, у томе, и поред уочених проблема, не постоји утврђен систем за прикупљање релевантних финансијских информација на националном и међународном нивоу с циљем контролисања и превенције прања новца.

Глобализација и интернационализација финансијског тржишног система је омогућила финансијским институцијама да криминалне организације у другим државама обављају послове, који су им забрањени у матичној. У том смислу се као пример наводи раније поменута афера Међународне кредитне и трговачке банке који је показао да постало могуће да финансијске институције, уопште, немају матичну земљу.²¹

С друге стране, дефинисање прања новца је сложен правни проблем, јер иако евидентно, криминална делатност није у свим земљама света санкционисана, а у већини земаља које имају такве одредбе појмовно одређење није идентично.

На националном плану није обезбеђена довољна одговорност банака у супротстављању прању новца, контролна функција и стручност особља у спречавању, како у погледу полагања нелегално стеченог новца, тако и

су транзитни центри за промет дроге. Најпогоднији градови за прање новца, према Робинсону су: Њујорк, Лос Анђелес, Мајами и Хјустон, а у Канади: Монреал, Торонто и Ванкувер. Робинсон, Ј.: *The Laundermen*, London, 1995, str. 101 - 137.

²¹ Passas, *Mirror of Global Evils: A Review Essay on the BCC Affair*, *op. cit.*,

његовог накнадног увођења у легалне токове.²² Поред тога, не постоји ни адекватна програмска усклађеност рада банака и других финансијских установа и институција како би стандарди за идентификацију финансијских трансакција деловали и омогућили праћење стварних корисника рачуна. То онемогућава систем ране детекције, сузбијања и превенције прања новца и у банкама и у систему платног промета.

При детекцији узрочности од значаја су и закључци Групе за финансијске акције која сматра да могући ризици злоупотреба ове врсте произлазе из немогућности да се утврди идентитет лица која се користе новим технологијама, због отежаног увида (транспарентности) у ту врсту послова, затим услед неадекватне контроле и немогућности увида у трансакције, добре заштите и правне регулативе када је реч о овим врстама послова.

Посебан проблем постоји у земљама тзв. транзиционих процеса. Према неким анализама „трендови показују да у транзиционим земљама са слабом функцијом надзора и, уопште, слабом културом надзора, најчешће долази до прања пара у фази улагања - купује се фирма која ће прикупљати прљав новац и укључивати га у легалне токове, односно, имаће функцију „бојлер“ компаније. Уколико је купљена у фази улагања, или на прелазу у фазу прикривања, у ту компанију се неће улагати, запослени неће имати превише посла, плате ће у почетку бити нешто веће, а касније могу чак постати и проблем. Такве компаније иду ка изумирању, јер немају реалне економске основе да би живеle у наредних пет година. Уколико је фирма купљена у последњој, интеграционој фази, у њу ће се улагати, јер она треба да донесе профит новим власницима који треба да постану угледни грађани. Ако би се чак правила анализа пословања, реалан је просперитет овакве фирме у наредних неколико година“.²³

7. ПРАЊЕ НОВЦА У МЕЂУНАРОДНИМ ПРАВНИМ АКТИМА

Праће новца све више постаје озбиљан међународни проблем, због чега је логично и сасвим оправдано што се међународна заједница укључила у борбу против ове криминалне и друштвено штетне појаве. Дела-

²² С тим у вези посебно се указује на значај комплексних процедура и потребу стицања сазнања о стварним активностима клијената, стицања јасног и недвосмисленог сазнања и увида за које намене се користе новчана средства (краткорочна), инвестира капитал (дугорочно), с фокусом на процедурама интерне контроле и интерне ревизије и екстерне комерцијалне ревизије, према Међународним и националним стандардима ревизије и рачуноводственим стандардима као и националним регулативама и мерама везаним за платни промет (унутрашњи и међународни).

²³ М. Миленовић Праће новца, www.ekonomist.co.yu (accessed 2. март 2007)

тност криминалних организација из домена организованог криминалитета све више поприма интернационалне размере, због чега и међународна заједница у својим правним актима указује на очигледну повезаности организованог криминалитета и прања новца, с једне, и на потребу нужне сарадње на интернационалном плану у спречавању и откривању прања новца, с друге стране.

Уочавајући проблеме организованог криминалитета и појаве прања новца као његовог посебног облика међународна заједница је приступила прописивању правних стандарда у циљу спречавања и сузбијања саме појаве. Осим Конвенције УН о транснационалном организованом криминалитету и европске асоцијације држава су усвојиле више значајних правних аката ради спречавања прања новца, како у погледу међудржавне сарадње тако и идеја о имплементацији инкриминација у националним законодавствима.

Такве активности су првенствено усмерене на интернационалном плану ради координирања акција националних државних институција. У значајнија међународна документа практичне природе спадају:

- Конвенција УН против недозвољене трговине опојним дрогама и психотропним супстанцијама донета у Бечу 1988. године;
- Конвенција о прању новца, вођењу истраге, извршавању заплене и конфискације добити од криминалаца донета у Стразбуру 1990. године;
- Коминике донет на Кипру 1993. године;
- Директива за спречавање коришћења финансијског система у циљу прања новца донета 1991. године.
- Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода од криминала и о финансирању тероризма, 2005.

Први значајнији акт у овој области је Конвенцију против незаконите трговине опојним дрогама и психотропним супстанцама (тзв. Бечка Конвенција), коју су донеле Уједињених нације у Бечу 1988. године а која је предвидела мере на сузбијању недозвољене трговине дрогама, али и обавезу држава да у својим кривичним законима уведу кривично дело прања новца.

Тада се углавном прање новца везивало за новац добијен недозвољеном трговином дрогама и психотропним супстанцама. Конвенција предвиђа и одузимање предмета који су добијени недозвољеном трговином дроге. Веома је значајно да она искључује могућност позивања на банкарску тајну у случајевима идентификације, заплене и конфискације добити која је остварена кривичним делом недозвољене трговине дрогама или психотропним супстанцама.

Такође, Конвенција садржи и обавезујуће одредбе у погледу одређених измена у националним кривичним законима с циљем омогућава-

ња међународне сарадње у току целог поступка, а посебно приликом одузимања добити која је остварена недозвољеном трговином дрогама.

На Конвенцији председника држава и влада Групе 7 најразвијенијих земаља 1989. године разматрана је проблематика прања новца, а ради ефикаснијег сузбијања ове појаве на међународном плану основана је Група за финансијске акције која је у току 1990. године донела документ: Четрдесет препорука за борбу против прања новца који садржи стратешке елементе и упућује на основне правце у сузбијању прања новца.

У вези са овом проблематиком, значајна је и Конвенција Савета Европе донета у Стразбуру 1990. године (позната као Европска Конвенција о прању новца) о прању, трагању, привременом одузимању и одузимању прихода стеченог кривичним делом. Она налаже да ће свака страна усвојити законодавне и друге мере потребне да би у своје законодавство увела као кривична дела и санкционисали, уколико су учињене са умишљајем, следеће радње:

- конверзију или пренос имовине за коју се зна да представља незаконит приход са сврхом прикривања или маскирања незаконитог порекла такве имовине или помагања било којем лицу укљученом у извршење главног кривичног дела да избегне законске последице својих дела;

- прикривање или маскирање праве природе, порекла, места, располагања, премештаја и постојања права, односно власништва над имовином за коју се зна да представља незаконит приход;

- стицање, поседовање или употреба имовине за коју се зна у време примања да је представљала незакониту добит и

- суделовање у извршењу, удруживању или завери ради извршења, покушаја извршења и помагање, подстицање, олакшавање и давање савета у извршењу било којег дела утврђених у складу са овим чланом.

Конвенција прописује обавезу државама увођења кривичног дела прања новца у националне кривичне законе, али је у том смислу знатно шира од Бечке Конвенције, која прање новца везује за недозвољену трговину дрогама и психотропним супстанцама.

Проблем прања новца није могао да заобиђе ни Европску унију, због чега је Савет Европске уније донео Смернице (Директиву) за спречавање коришћења финансијског система у сврхе прања новца,²⁴ којим је утврђена обавеза држава чланица да у своје кривичне законе уведу кривично дело прање новца.

Директивом за спречавање коришћења финансијског система у циљу прања новца коју је донео Савет Европске уније јуна 1991. године пропи-

²⁴ Овај документ је донео Савет Европске заједнице у Луксембургу, 10. јуна 1991. године.

сано је као нужна потреба да се у националним законодавствима проблем прања новца инкриминише као посебно кривично дело. Предвиђено је да се кривичним делом пропишу такви облици како би под удар закона могла доћи сва новчана средства, материјална или нематеријална, покретна или непокретна имовина, документа и средства која говоре о власништву или интересу на таквој имовини.

Посебан значај директиве је што сугерише да се учиниоцима дела поред физичких могу сматрати и правна лица, подразумевајући при том могућу криминалну активност појединачно запослених у кредитним и финансијским институцијама, али и саме те институције.

Генерална Скупштина УН је у 2000. години усвојила већ поменути конвенцију о борби против транснационалног организованог криминалитета, чије се поље примене односи и на прање новца. У Конвенцији се захтева да државе у својим националним законима пропишу следећа четири кривична дела:

- учешће у некој групи која се бави организованим криминалом;
- прање новца;
- корупција и
- опструкција правде.

И ова конвенција захтева да се у националном законодавству уведе кривично дело прање новца, с тим што се не мисли само на готов новац који је проистекао из неке криминалне делатности, већ и на све облике имовине која представља добит од извршених кривичних дела.

8. ПРАЊЕ НОВЦА У ДОМАЋЕМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Први значајнији акт у домаћем законодавству у овој области је Закон о спречавању прања новца СРЈ бр. 53/2001. од 28. септембра 2001. који је у члану 27 предвидео кривично дело без назива које представља инкриминацију прања новца и може га извршити лице које противно одредбама закона на територији СРЈ на рачуне код банака и других финансијских организација и институција положи новац (готов новац, ефективни страни новац и друга финансијска средства) стечен обављањем незаконите делатности (сива економија, трговина оружјем, дрогом, психотропним супстанцама и др.) или тај новац на други начин укључи у легалне финансијске токове ради обављања дозвољене привредне и финансијске делатности, а за који је знао да је прибављен кривичним делом.

Тиме се под прањем новца се сматрало полагање новца стеченог обављањем незаконитих делатности на рачуне код банака или других финан-

сијских организација и институција или пак укључивање на други начин оваквог новца у легалне финансијске токове.

Новија законска решења у Републици Србији у основи одражавају правне ставове доктрине и Европске Конвенције. Наиме, Законом о спречавању прања новца²⁵ прање новца прописује као:

а) конверзију или пренос имовине, са знањем да је та имовина стечена извршењем кривичног дела у намери да се прикрије или нетачно прикаже незаконито порекло имовине;

б) прикривање или нетачно приказивање чињеница у вези с имовином, са знањем да је та имовина стечена кривичним делом;

с) стицање, држање или коришћење имовине са знањем, у тренутку пријема да је та имовина стечена извршењем кривичног дела;

д) прикривање у процесу својинске трансформације предузећа и других правних лица незаконито стечене друштвене или државне имовине и друштвеног и државног капитала.

Законом се прецизирају појмови имовине и новца. Под имовином се подразумевају ствари, како покретне тако и непокретне, новац, права, хартије од вредности и друге исправе којима се може утврдити право својине и других права. Новцем се сматра готов новац, ефективни страни новац, депозити на рачунима (динарски и девизни), као и друга средства плаћања.

Њиме су обавезане државне и финансијске институције на предузимање мера за спречавање прања новца. Тако је банкарски сектор одређен као објективно најважније подручје у коме треба онемогућити да финансијске институције постану средство и објект коришћења за такву врсту криминалне делатности. Законом су банке и друге финансијске институције обавезане на извештавање надзорних органа у случајевима сумњивих трансакција, примену одговарајућих санкција, придржавање строгих правила код издавања лиценци, увођење правила банкарске праксе у вези спречавања прања новца, утврђивања мера за процену, контролу и праћења клијената, ограничавање лимита код трансакција и конверзија новца у иностраној валути, установљивања одговорности за надзор у овој области и обучавање запослених за индикацију техника у вези с прањем новца.

У том смислу Закон посебно наводи дужности правних и одговорних лица које назива обвезницима као што су: банке и друге финансијске организације, предузећа ПТТ саобраћаја, друга предузећа и задруге, државни органи, организације, фондови, заводи и установе као и друга правна лица која се у потпуности или делимично финансирају из јавних прихода, Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћање, осигуравајуће

²⁵ „Службени гласник РС“, бр. 62 од 2006. године

организације, берзе, берзански посредници и други субјекти који се баве трансакцијама у вези са новцем и хартијама од вредности, племенитим металима и драгим камењем, мењачнице, залагаонице, коцкарнице, кладионице, аутомат клубови и организатори робноновчаних и других игара на срећу као и друга правна и физичка лица која обављају послове куповине или продаје дуговања и потраживања или финансијске трансакције. Осим тога прописан је и низ општих и посебних мера којих се обвезници морају придржавати а које имају за циљ откривање и спречавање прања новца приликом пријема, замене или при склапању послова који се називају појмом трансакција.

У државној ингеренцији основана је Управа за спречавање прања новца, као орган управе Министарства финансија. У надлежности Управе су послови прикупљања, обраде, анализе и чувања података и информација добијених од обвезника и државних органа. Она такође прати извршавање закона и предузима мере из своје надлежности ради отклањања уочених неправилности у његовој примени, прима и тражи податке од надлежних државних органа и информације од значаја у вези са сумњивим трансакцијама, сарађује са надлежним државним органима ради размене података и информација и доставља другим надлежним органима податке и информације о сумњивим трансакцијама, и обавља податке у вези међународне размене података и информација из ове области.

У кривичном поступку такође постоје поред редовних и могућност примене посебних доказних средстава намењених између осталог и за деликте прања новца. То се посебно односи на радње осигурање статуса сведока сарадника, надзор и снимање телефонских и других разговора, или комуникације другим техничким средствима, оптичко снимање, пружање симулованих послова и услуга и склапање симулованих правних послова, те ангажовање прикривеног иследника и контролисана испорука.

Кривичним закоником (чл 231) прање новца врши у *основном облику* онај ко противно прописима на рачуне код банака или других финансијских институција и организација изврши конверзију или пренос имовине, са знањем да та имовина потиче од кривичног дела, у намери да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине, или прикрије или лажно прикаже чињенице о имовини са знањем да та имовина потиче од кривичног дела, или стекне, држи или користи имовину са знањем, у тренутку пријема, да та имовина потиче од кривичног дела. У суштини то подразумева да субјект дела положи новац или друга финансијска средства стечена вршењем кривичних дела или обављањем друге незаконите делатности, или новац за који се зна да је прибављен кривичним делом на други начин укључи у легалне финансијске токове ради обављања дозвољене привредне и финансијске делатности.

Новац као основно мерило материјалних вредности и примарно средство плаћања је од битног значаја за платни промет сваке земље и свих привредних субјеката и правних и физичких лица. Реч је о металном или папирном новцу или новцу израђеном од неког другог материјала који је на основу закона у оптицају у Србији или некој другој држави. У друга финансијска средства могла би се сматрати хартије од вредности, што значи посебне исправе у којима је садржано неко имовинско право.

Радња овог кривичног дела у основном облику састоји се у прикривању новца или друге имовине који су прибављени извршењем неког кривичног дела. Под противправно стеченим новцем може се сматрати свака готовина, домаћа и страна валута, хартије од вредности, као имовина (предмети и ствари) прибављени новцем. Прикривањем значи поступак прања новца којим се замећу трагови правих извора прихода положеног новца. Намера је да се новац легализује и користе сва законита права власништва над тако стеченом имовином.

Дело је извршено самом предузетом радњом прикривања, субјект може бити и физичко и одговорно лице, а радња може бити умишљајна и нехатна.

За ово кривично дело из умишљаја запређена је казна затвора од шест месеци до пет година, а за дело извршено из нехата затвор до три године. Осим основног постоји и *ијежи облик*, уколико је новац или имовина која је предмет радње кривичног дела из основног облика вредна више од милион динара. Поред казне имовина стечена на овакав начин се одузима.

Кривично дело прања новца је у тесној вези с бројним другим кривичним делима, од којих у обзир долази свако оно којим је могуће прибавити противправну имовинску корист. То значи да се претежно ради о кривичним делима против привреде, против службене дужности, против имовине. У најужи круг ових дела спадају: недозвољена трговина, неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога, утаја, превара, злоупотреба службеног положаја, несавестан рад у служби, проневера, примање мита, изнуда, уцена, прикривање кривичног дела, фалсификовање исправе, фалсификовање службене исправе, рачунарска превара, фалсификовање хартија од вредности, фалсификовање и злоупотреба платних картица, пореска утаја, кријумчарење и друга слична дела.

Несумњиво да је прање новца као посебни и пратећи облик сваке друге врсте организованог криминалитета постао универзални и међународни проблем, криминална активност својствена за већину националних простора. Реч је о делатности која представља субверзивни елемент угрожавања сваке легалне економије, а тиме и самог система привредно финансијског пословања. Позорност на такву опасност коју су наслутиле међународне организације и предложене мере правне природе су довољан

основ ваљане националне законодавне интервенције, која је у том смислу и предузета. Оно што чини проблем јесте примена права и враћање на суштину самих узрока организованог криминалитета – спрега, толеранција и пасивност надлежних државних органа на сузбијању и спречавању појаве. Чињеница да судска праска у Србији скоро да не познаје случај пресуђивања за ово кривично дело, а да су афере организованог криминалитета незаобилазна тема правосудне свакодневице указује управо на овај проблем.

*Milo Bošković, Ph. D., Full Professor
Novi Sad School of Law*

MONEY LAUNDERING AS A PROBLEM OF THE CRIMINOLOGY AND THE CRIMINAL LAW

Abstract

Money laundering refers to a legalization of capital generated by some criminal activity. This practice is applied by engaging many methods of financial transaction which disguise the origins of money or other forms of capital on the market. It represents a particular form of organized crime which brings illegal profit to the doers, because in this way, the capital obtained in criminal activities is used in legal currents of production, trading, business accounts and such.

An emergence of this international problem and the interest of the international community and other regional institutions comes from many consequences which this phenomenon produces, such as negative economic and political effects.

Activities of criminal organizations, which are in the domain of organized crime, are getting an international dimension, which is why the international community in its legal acts underlines the obvious connection between organized crime and money laundering, as well as the need for cooperation on an international level to prevent and uncover money laundering. In this sense, international organizations and proposed legal measures give an adequate basis for an efficient national legislative intervention. But the problem emerges in the application of law and the detection of the causes of organized crime: the tolerance and passivity of those governmental organs which are authorized to repress and prevent this phenomenon.